

Ředitel Židovského muzea v Praze Pavlát: Antisemitismus je v Evropě na vzestupu

Praha – S Leo Pavlátem jsem se setkala v jeho pracovně s krásným výhledem na střechy Starého Města. Z jedné strany se dívá přímo na křesťanský kostel, z druhé na synagogu. Ta byla postavena v maurském slohu, který vychází z arabské architektury. Když se to tak vezme, je to něco jako malá ukázka multi- kulti na pár metrech. Škoda, že věci nejsou tak jednoduché...



Leo Pavlát, ředitel Židovského muzea v Praze. Autor: Deník/Martin Divíšek

Narodil jste se až po válce, jaký byl osud vaší rodiny?

Maminka byla z židovské rodiny, z Jaroměřic u Jevíčka. Ještě před začátkem války k nim před nacisty utekli příbuzní z Berlína. Celá rodina, v širším okruhu celkem 17 lidí, byla ale nakonec deportována a s výjimkou maminky zahynula. Na konci války bylo mamince 23 [let](#), vážila něco přes 30 kilogramů, měla tyfus, zlámané ruce.

Mluvila vaše matka o válečných prožitcích?

Sama od sebe ne. Válečnými prožitky přeživších se zabývá mnoho výzkumů, které si všímají

i dopadů na takzvanou druhou generaci, tedy i po válce narozené potomky, a dokonce jejich děti. Jako dítě jsem vnímal hlavně číslo vytetované na mamčině ruce. Maminka svůj válečný osud nezakrývala, ale jako malému mi žádné podrobnosti nesdělovala.

Jaký byl po válce osud Židů v Československu?

Náboženské cítění v Čechách nebylo před válkou silné. Jiné to ale bylo u Židů, kteří přišli z Podkarpatské Rusi po jejím připojení k Sovětskému svazu. Především díky nim se v Čechách udržely židovské náboženské zvyklosti. [Život](#) Židů však byl ztrátami rozvrácen. A ty, kteří se před válkou hlásili k německé národnosti, čekal mnohdy odsun.

Jaká byla situace Židů v Rusku před druhou světovou válkou a během ní?

V Rusku až do roku 1917 Židé směli žít jen v takzvaných pásech osídlení. Bolševici perzekvovali věřící bez rozdílu, v židovském případě se navíc navazovalo na historicky silný ruský antisemitismus posílený odporem k „sionistům“. Stalin nakonec dospěl k přesvědčení, že Židé proti němu osnují spiknutí, a kdyby v roce 1953 nezemřel, došlo by nejspíše k masové krvavé perzekuci. Již v důsledku předválečných procesů, během války a po ní byla v SSSR povražděna významná část židovské kulturní a intelektuální elity.



A po pádu komunistického režimu?

Tehdy došlo k opravdu masové emigraci do Izraele. Během několika málo let se do něj z bývalého Sovětského svazu vystěhovalo více než milion lidí.

To dokázal Izrael tak ohromné množství lidí pojmout?

Je to malý zázrak. Izrael má dnes 8 340 000 obyvatel, z toho tři čtvrtiny Židů, ale tehdy to bylo

podstatně méně. V letech 1990–1994 jsem v Tel Avivu působil na naší nově otevřené ambasádě. Každý den přilétalo několik letadel, za měsíc přijelo i více než 20 000 lidí. Na letišti už na ně čekaly autobusy, bylo pamatováno na to, že ti lidé musí někde spát, jíst, obléknout se. Řadu příchozích odvezli rovnou do nemocnice, protože byli staří a nemocní. A čekaly další úkoly: naučit přistěhovalce hebrejsky, děti musely začít chodit do školy, dospělí se začlenit do života. A ten malý stát se o ty statisíce imigrantů postaral. V Izraeli existuje dokonalý systém, jak novým občanům pomoci. Má to na starosti celé jedno ministerstvo.

Jak vnímáte současné Německo?

Německo je etablovaná demokracie, od války, především ve své západní části, prošlo katarzí. Vůči Izraeli na rozdíl od většiny evropských zemí uplatňuje věčnou politiku. To v Evropě není pravidlem.

Na případné kritice Izraele není nic špatného, své zvláště hlasité kritiky má ostatně doma. Izraeli však není měřeno jako ostatním zemím – stačí se podívat na počty rezolucí, které směřují proti němu, ve srovnání s takovou Sýrií, Íránem, Severní Koreou, Čínou.

Protiizraelské rezoluce se počítají na desítky, ostatní na jednotky. Izrael je přitom jediná demokratická země na Blízkém východě, vystavená navíc hrozbám, jakým žádný evropský stát nemusí čelit.

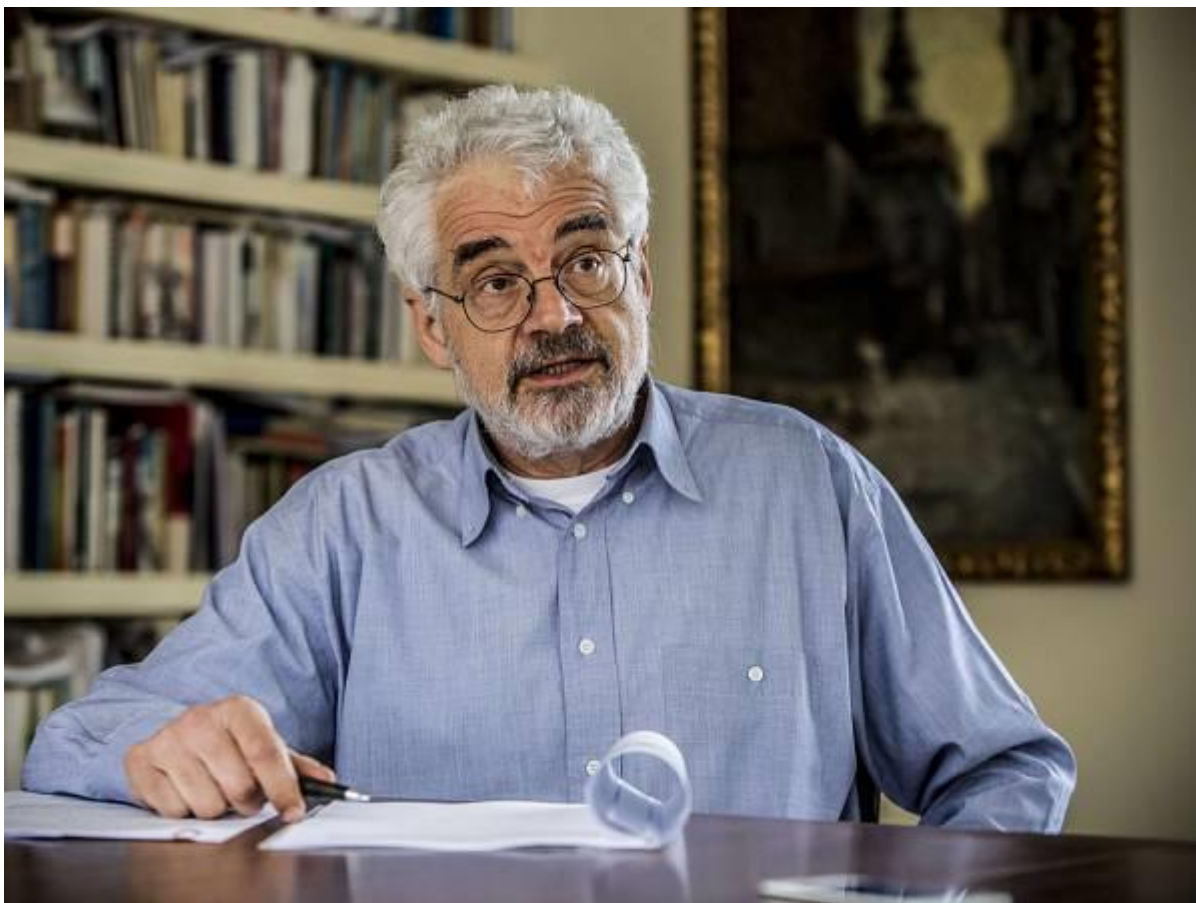
Je podle vás antisemitismus v Evropě obecně na vzestupu?

Ano. Dílem to souvisí s blízkovýchodním konfliktem, dílem s ne vždy plně integrovanou muslimskou komunitou. To je problém především Británie, Holandska, Švédska, Belgie či Francie. Zde je nárůst židovské emigrace výmluvný. Židé se zde prostě necítí v bezpečí.

Týká se to i židovské komunity v Česku. Pociťujete i zde nárůst antisemitismu a víte o tom, že by někdo kvůli pocitu ohrožení z ČR odešel?

K židovským obcím se u nás hlásí asi 3000 lidí (pozn. pro srovnání: ve Francii je to kolem 500 000), problémy, s nimiž se Židé setkávají v zemích s velkou muslimskou minoritou, jim ve stejné míře nehrozí.

Vztahy mezi Čechy a Židy jsou tradičně dobré, takže v porovnání se západní Evropou je situace lepší. K fyzickým útokům s antisemitským motivem dochází výjimečně, o tom, že by od nás někdo odjel kvůli pocitu ohrožení, nevím. Antisemité ovšem v České republice jsou – mezi krajní pravici i na levici, kde se kryjí s antisionismem. Významný nárůst antisemitských příspěvků je patrný na internetu.



Nemluvíme-li jen o České republice, ale o Evropě obecně, chápu správně, že cítíte v současnosti nebezpečí hlavně ze strany muslimů?

Nemohu říci, že ze strany muslimů. Ale za vražednými útoky stojí velice často lidé, kteří se hlásí k islámu. Existují jistě jeho různé výklady, ale zjevně má podporu i pojetí, které vede k nábožensky či politicky motivovanému vraždění. Jak jsem však zmínil, protižidovská zášť je patrná i mezi stoupenci extrémní pravice a levice, přičemž oba jinak zapříisáhlí názoroví odpůrci se v tomto dobře shodnou.

Kde má podle vás kořeny napětí mezi Židy a muslimy?

Obecně řečeno, s vědomím četných výjimek v různých zemích a obdobích, ve středověku v místech s muslimskou nadvládou byli Židé, stejně jako křesťané v podřízeném postavení, ale žilo se jim v zásadě lépe než v oblastech s křesťanskou dominancí. Podstatou současného napětí je konflikt na Blízkém východě. Ten je politický, ale v muslimském společenství bývá často chápán i jako náboženský. A to potom mnohé radikalizuje. Na internetu – zmíním například www.memri.com – můžete najít projevy kazatelů i z evropských mešit, kteří otevřeně vybízejí i k vraždění Židů. Tak se šíří zášť, nemluvě o popírání holokaustu v muslimských zemích, publikování takových knih jako Protokoly sionských mudrců či nenávistné indoktrinaci dětí například v Pásmu Gazy.

Vidíte nějaké řešení?

Důvody k optimismu nejsou. Až do tzv. arabského jara sice v arabském světě vládly kruté diktatury, ale co přišlo po nich, se zdá být ještě horší. Je oslabena, či přímo zlikvidována centrální moc, v oblasti operují nejrůznější teroristické skupiny. I Palestinci jsou rozdělení na zdánlivě

umírněný Fatah a fundamentalistický, teroristický Hamas, Izraeli chybí důvěryhodný partner k jednání. Oproti počátku 90. let minulého století, kdy začal mírový proces, se situace nesmírně zhoršila.

Vnímáte jako velké nebezpečí Írán?

Jednoznačně, a nejen pro Izrael. Obavy vyjadřují i sunnitské arabské státy a potenciálně ohrožen je celý demokratický svět. Jaderná severní Korea může sloužit jako varování. Írán usiluje o získání jaderných zbraní, vyvíjí balistické střely, které mohou zasáhnout jiný světadíl. Jistě tak nečiní proto, aby do nich dal konvenční nálož. Írán je násilný, autokratický režim, který sponzoruje celosvětový terorismus, územně expanduje. V jeho moci je dnes významně Sýrie, Libanon, Irák i Jemen, opakovaně ústy svých nejvyšších představitelů hovoří o zničení Izraele. Je to až neuvěřitelné. Vždyť pokud je něco porušením Charty OSN, pak toto. A to, co se ví o rámcové dohodě k iránskému jadernému programu, naznačuje, že Írán má šanci dostat se k jaderným zbraním. Vedlo by to k jejich rozšíření do dalších zemí v nejuvýbušnější oblasti světa. Toto si někdo přeje?

Napomohl by k uklidnění situace vznik samostatného státu Palestiny?

[Otázka](#) není, zda palestinský stát má vzniknout. Jistěže ano a Izrael proti tomu není. Klíčová rezoluce Rady bezpečnosti OSN z listopadu 1967 však hovoří o trvalém mírovém řešení, dohodnutých bezpečných hranicích. Jestliže je nyní snaha vytvořit palestinský stát tak, že se Izraeli nadiktují hranice bez záruk bezpečnosti a míru, jestliže je opakovaně vznášen požadavek na přesun milionů Palestinců žijících mimo palestinská území do Izraele, potom se konflikt neuklidňuje, ale vyostřuje. Izrael sám sebe nezničí.



Jak vnímají běžní lidé tuto situaci, pocit bezprostředního ohrožení, to přece musí mít vliv na každodenní život, ne?

Muži chodí na vojnu na tři roky, pravidelně potom na cvičení, do armády jsou povolávány i ženy, byť podle rodinné situace existují [úlevy](#). Ohrožení země má i ekonomické dopady. Nyní si Izrael jako každý rok připomínal své občany – vojáky i civilisty –, kteří byli zabití. Prozatím je to 23 320 osob. Izraelci jsou však patrioti. Vědí, že existence jejich státu není samozřejmá, jsou pro ni ochotni přinášet oběti. Navíc je to společenství s poměrně silným náboženským cítěním, i když to občas přináší problémy mezi sekulární a ortodoxní částí společnosti. V každém případě je Izrael země s páteří a v tom se liší od názorově rozštělené, sociálním státem zhýčkané Evropy. Ta se zřekla jak patriotismu, tak víry a bojí se jakékoli oběti. Může ji to přijít draho.

Můžete popsat, jaký je jinak stát Izrael?

Nesmírně dynamický, úspěšný. Když se podíváte na ukazatele, podle kterých se měří výkonnost ekonomiky, úroveň vědy, inovací, vzdělání, kvality života, zjistíte, jak úžasné výsledky má tato maličká země, čelící válce i klimaticky nepříznivým podmínkám. Mohu zmínit například velmi vysokou průměrnou délku života, umístění univerzit ve světovém měřítku, počty vydaných knih, patentů, specializovaný charakter vyvážených komodit. Izraelské zemědělství a zdravotnictví představují naprostou světovou špičku.

Jak se díváte na politickou korektnost, nenarostla do absurdních rozměrů, které ji činí kontraproduktivní vlastně i pro menšiny samotné?

Za sebe odmítám jakékoli předsudky i negativní zevšeobecňování. Paušalizace v odsudku je nesmírně nebezpečná – dějiny antisemitismu jsou nejlepším příkladem. Na druhou stranu je nejen správné, ale přímo potřebné nazývat věci pravým jménem. Jestliže ti, kdo páchají teroristické činy, dopouštějí se vražd a jiných násilností, nacházejí podklad k takovému jednání ve své víře, potom před tím nelze zavírat oči. A nic na tom nemění to, že většina jejich souvěrců s násilnostmi a štváním proti jiným nemá a nechce mít nic společného. Při obrovském množství vyznavačů islámu i zlomek těch, které svět nazývá fundamentalisty či islamisty, je nesmírně velký. Za 11. zářím 2001 stálo 19 teroristů. Zabili téměř 3000 lidí. Respektovat menšiny je nutné, ale menšina musí neméně respektovat většinu – zákony dané země. Evropa je sociálně založená, nesmírně citlivá na dodržování menšinových lidských práv, ale velice málo zásadová v nárocích na dodržování ostatních pravidel všemi bez rozdílu.

Začne se to podle vás měnit?

Nejde jen o jednu dílčí otázku, téma je obecnější. Problém demokratického uspořádání je, že demokraticky cítící strana, která bude chtít udělat nezbytné, ale jakkoliv nepopulární kroky, nemá šanci uspět. Za takových okolností, při zvýrazněném partajnictví, nechotě demokratů spolupracovat, se politický marasmus může jen prohlubovat. A to je šance pro ty, kdo nabízejí přímočará, jednoduchá řešení. Tak se znemožnila demokracie v Německu před válkou, a i proto se Hitler dostal k moci. Parlament štítlivě označoval za žvanírnu, sám démonizoval údajně nepřátele, nabízel sílu, jasnou cestu k úspěchu, rozhodnost. Fascinace tímto typem rétoriky, a nemusí být nutně neonacisticky zabarvená, je už patrná i u nás. A to je opravdu nebezpečné. Za nacistického i komunistického režimu si také mnozí pochvalovali pořádek. Jaká však byla v konečném součtu jeho cena?

Nedostáváme se tedy postupně k podobné situaci, jaká byla před válkou v Německu?

Tak hrozné to podle mě zatím není. Ve všech demokratických zemích se objevují populistická, extremisticky orientovaná hnutí, která jsou pro demokracii hrozbou. Ta by však byla podstatně menší, kdyby demokracii oddaní politici nezapomínali, že podle jejich práce a jednání lidé posuzují hodnověrnost celého demokratického systému. Nízká volební účast, rezignace na přesvědčení, že hlas jednoho každého spolurozhoduje, jsou pro demokracii varováním. Zvláště v době, kdy citlivost vůči extremismu je stále nižší.



Leo Pavlát

- * Narodil se 9. 10. 1950 v [Praze](#).
- * Vystudoval žurnalistiku na Karlově univerzitě.
- * Působil jako nakladatelský redaktor a diplomat (na české ambasádě v Izraeli).
- * Od roku 1994 je ředitelem Židovského muzea v Praze, publikuje v médiích i knižně.
- * Je ženatý, má dvě dcery.

DENISA HAVELDOVÁ

Byli jsme nuceni uzavřít diskusi kvůli častému porušování pravidel.

Zdroj: http://www.denik.cz/z_domova/reditel-zidovskeho-muzea-v-praze-pavlat-antisemitismus-je-v-evrope-na-vzestupu-20150509.html